

NATURVÅRDSVERKETS
MILJÖFORSKNINGSANSLAG

Forsknings-satsningen bestod av sju projekt som har belyst hur ekosystemtjänster kan integreras i olika beslut.

FÖR BESLUTFATTARE

Hur ska vi värdera kulturella ekosystemtjänsters bidrag till livskvalitet?

Våra ekosystem bidrar till människors välbefinnande och hälsa genom en rad olika tjänster. Dessa tjänster är viktiga att ta hänsyn till vid samhällsplanering. Ekosystemtjänster som bidrar direkt till vårt välbefinnande genom våra upplevelser brukar kallas kulturella ekosystemtjänster.

De är tjänster som ger nytta genom att de ger möjlighet till exempelvis rekreation, möte med biologisk mångfald, estetiska och andliga upplevelser, och inspiration. Behovet av att värdera dessa tjänster inför beslut om åtgärder som anläggande, bevarande och skötsel är stort. Idag finns det inte någon specifik metod för en sådan värdering. Eftersom kulturella ekosystemtjänster i stor utsträckning är immateriella och kan ses som nyttor ur många olika synvinklar behöver de värderas med flera olika måttstockar.

RÄKNA MED NATURENS BIDRAG TILL LIVSKVALITET

Projektet Värdering av kulturella ekosystemtjänster baserat på bidrag till livskvalitet har undersökt en sådan måttstock, nämligen hur kulturella ekosystemtjänster kan värderas utifrån hur ekosystem möter individens behov av livskvalitet. Metoder som används i miljöpsykologisk forskning och som ger siffror på upplevelser testades i tre kommuner i Skåne. Som exempel på ekosystem användes våtmarksområden som låg nära bebyggelse och som är kända för att ge många typer av ekosystemtjänster.

Vi människor har uttalade behov som tillfredsställs av närliggande grönområden, vilket innebär att dessa områden har ett värde genom de kulturella ekosystemtjänster som uppstår i mötet mellan individ och livsmiljö. Inom en kommun kan olika typer av grönområden bidra till att fylla olika behov och på så sätt komplettera varandra. Detta kan beskrivas utifrån hur områdena bidrar till närboendes livskvalitet, genom att de ger möjlighet till miljöupplevelser, känslorrespons och aktiviteter som främjar hälsan, där inte minst återhämtning är viktigt.

Genom att värdet av ekosystemtjänster integreras i olika beslut på kommunal och regional nivå skapas ett bättre underlag för en helhetsbedömning. I detta blad presenteras förslag på begrepp och metoder för att beskriva och värdera kulturella ekosystemtjänster.

Samspelet med miljön ger upphov till en ständig ström av känslor som i sin tur bidrar till att vägleda våra handlingar i olika situationer.

METOD OCH BAKGRUND

I Sverige arbetar myndigheter och företag med att operationalisera de kulturella ekosystemtjänsterna så att de blir tillämpbara i praktiken. Det här projektet kan ses som ett led i det arbetet.

Projektet utgick från en multimetodansats, där människors upplevelser studerades både på plats vid de olika våtmarksområdena, genom strukturerade vandringar och i enkätstudier som vände sig till ett större antal kommuninvånare. Material samlades också in i workshoppar genomförda i kommunal och regional förvaltning, fokusdiskussionsgrupper med allmänheten och bedömningar av experter.

Våtmarker valdes ut som studieobjekt för att de bidrar till biologisk mångfald och ett flertal ekosystemtjänster som exempelvis vattenrening, skydd mot översvämningar och vattenmagasinerings. Det har även tidigare visats att våtmarker i anslutning till bostadsområden anses bidra till människors välbefinnande genom möjligheter till

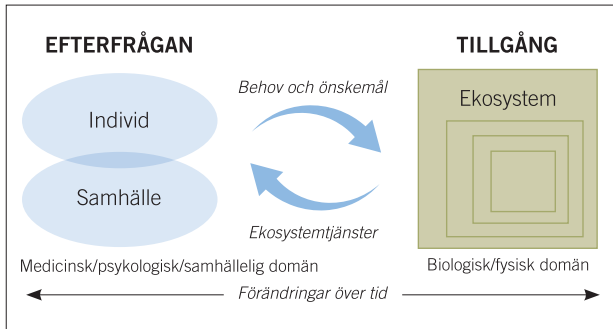

Bedömning på en av platserna inom ett våtmarksområde

rekreation och naturupplevelser. Våtmarksområdena var alla restaurerade eller anlagda, men hade olika omgivningar och karaktär. Mariastaden i Helsingborg, Magle våtmarksområde i Hässleholm och Gullåkra våtmarksområde i Staffanstorps.

LIVSKVALITET FUNGERAR SOM VÄRDEINDIKATOR

Deltagarna i projektet hade svårt att diskutera naturen i form av olika värden, då de såg naturens värde som självklart. Den allmänna uppfattningen var att naturupplevelser inte kan ersättas av något annat, utan att naturens värde är ojämförbart. Det innebar att deltagarna hade svårt att värdera upplevelser av natur i kvantitativa termer. Men genom att utgå ifrån livskvalitet och använda begrepp och metoder som har använts inom forskning under en längre tid så gick det att förstå vad som var värdefullt. Projektet kunde visa att kulturella ekosystemtjänster kan värderas icke-monetärt. Värdet av grönområden kan beskrivas utifrån områdenas bidrag till de närboendes livskvalitet, genom att de ger möjlighet till miljöupplevelser, känslorrespons och aktiviteter som främjar hälsan, inte minst återhämtning. Inom en kommun kan olika typer av grönområden bidra till att fylla olika behov och på så sätt komplettera varandra. Individens upplevelser fångades i siffror så att våtmarksområdenas värde kunde jämföras med andra grönområden. Det gick också att värdera hur olika miljöer inom ett område bidrog till kulturella ekosystemtjänster.

Konceptuell modell över hur värden av ekosystemtjänster uppstår som utvecklats inom projektet. Baserad på Gee & Burkhard (2010) och Daniel et al. (2012).

VERKTYG FÖR KULTURELLA EKOSYSTEMTJÄNSTER KRÄVER NYA PERSPEKTIV I PLANERING OCH FÖRVALTNING

De kommunala och regionala tjänstemän som deltog i projektet ansåg att det behövs nya tankemodeller och vägar för att kunna arbeta med kulturella ekosystemtjänster. I planering och vid framtaganden av översiktsplaner och detaljplaner, samt vid bedömningar och konsekvensanalyser sammanställs underlag där grönområden värderas. Rekreation, som oftast är det som refereras till, behöver definieras och förstås inte bara som en mångfald av aktiviteter, utan utifrån hur det bidrar till medborgarnas livskvalitet. Olika gruppers behov behöver åskådliggöras utifrån bakgrund, ålder, genus med mera. De förändringar som görs idag får konsekvenser för människor som kommer att använda miljöerna i framtiden, därför är tidsperspektivet något man måste ta hänsyn till. De sätt att fånga kommuninvånarnas upplevelse av grönområden som beskrivs i rapporten är ett komplement till nuvarande former av beslutsunderlagen.

Det krävs också förutsättningar för en fördjupad dialog såväl inom förvaltningen som mellan den kommunala förvaltningen och allmänhet för att säkerställa att anlagda gröna miljöer såsom våtmarksområden möter människors behov. I den dialogen kan livskvalitet fungera som ett gränsöverskridande begrepp.

Jag gick ju dom här rundorna i alla fall, det var som ett gift, jag var tvungen att göra det alltså, annars hade jag nog inte suttit här tror jag, utan det är livskvalitet att gå och promenera i naturen och sådant.

SLUTSATSER

- Människor har uttalade behov som tillfredsställs av närliggande grönområden i olika hög grad, vilket innebär att områdena kan tillskrivas värde för de kulturella ekosystemtjänster som uppstår i mötet mellan individ och ekosystem.

- För att beskriva värdet av ett grönområde för människor som bor i närheten kan etablerade miljöpsykologiska begrepp, teorier och metoder som handlar om interaktionen mellan människa och naturmiljö användas.
- Den livskvalitet som uppnås genom upplevelse av natur kan betraktas som ett kulturellt ekosystemtjänstvärde där bidraget till livskvalitet, eller andra aspekter som stödjer livskvalitet, fungerar som värdeindikator.
- Kulturella ekosystemtjänster kan länkas till andra ekosystemtjänster genom individens visuella upplevelser av den fysiska miljön skattad på plats i ett grönområde eller genom representativa bilder.
- Livskvalitet och relaterade begrepp kan användas inom kommunal och regional förvaltning i arbetet med att beskriva och värdera kulturella ekosystemtjänster.

Livskvalitet går att mäta

Att ha tillgång till ren luft, rent vatten och giftfri mark, ha en god hälsa, känna sig trygg i sitt hem och bostadsområde samt ha goda familjerelationer var viktigast för deltagarna i studien. Att ha tillgång till naturmiljöer med en mångfald av växter och djur var också viktigt, men varierade för deltagarna i de tre kommunerna.

Studien visar att kulturella ekosystemtjänster:

- Går att värdera utifrån individens upplevelse av hur grönområden bidrar till livskvalitet
- Kan beskrivas både med ord och i siffror
- Kan användas i regionalt och kommunalt planeringsarbete

Livskvalitet som värdeindikator

- Fångar värdet av grönområden utifrån kommuninvånarens behov
- Gör det möjligt att jämföra olika grönområden med varandra
- Gör det möjligt att jämföra miljöer och platser inom ett grönområde
- Kan ge nya underlag till kommunal och regional planering

Våtmarker i närheten av bostadsområden

- Bidrar i hög grad med kulturella ekosystemtjänster
- Ger närboende möjlighet till upplevelser av biologisk mångfald
- Främjar hälsan genom att ge möjlighet till återhämtning och positiva upplevelser

Viktiga insatser för att uppnå etappmålet är forskningssatsningen Värden av ekosystemtjänster och Naturvårdsverkets kommunikationssatsning under år 2014 till 2017.

Läs mer på www.naturvardsverket.se/ekosystemtjanster

Om projektet

Projektledare: Eja Pedersen

Projektamn: Värdering av kulturella ekosystemtjänster baserat på bidrag till livskvalitet.

Projektid: 2014–2016

Läs mer i slutrapporten: Värdering av kulturella ekosystemtjänster baserat på bidrag till livskvalitet. nr 6756

www.naturvardsverket.se/forskning

